

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้สามารถพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป ในบทนี้จะศึกษาทบทวนเกี่ยวกับแนวความคิดต่างๆ โดยจะแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

2.1.1 ความหมายของทัศนคติ

ความหมายของคำว่า “ทัศนคติ” หรือในภาษาอังกฤษว่า “Attitude” แปลว่า ความรู้สึก ความเห็น (Joseph Friend And Guralink David, 1975) ส่วนความหมายในภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า แนวความคิด เห็น นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามของ “ทัศนคติ” ไว้มากมาย อาทิเช่น

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง แนวโน้มและท่าทีที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ หรือ ค่านิยมหนึ่ง โดยจะมีความรู้สึกและอารมณ์เกี่ยวข้องอยู่ในความเห็นนั้น ซึ่งทัศนคติสังเกตไม่ได้จากอารมณ์แต่จะอนุมานได้จากพฤติกรรมทั้งวาจาและท่าทาง ดังนั้น ทัศนคติ จึงหมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้ จะเป็นไปในทำนองพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ (สุชา จันทรเฒ, 2524)

นอกจากนี้ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ยังได้กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งชี้ถึงสภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และทัศนคติยังเป็นการผสมผสาน หรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ สถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ (Rokeach, 1970) ซึ่งโรเจอร์ส (Rogers, 1978) ได้สรุปถึงทัศนคติว่า เป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ โดยทัศนคตินั้นมี

รากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทักษะคิดจึงเป็นเครื่องหมายของการประเมิน เพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่งๆ

เมื่อศึกษาคำจำกัดความที่ท่านต่างๆได้ให้ไว้ จะพบว่า มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก แต่ที่นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน คือ ทักษะคิดเป็นสภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์หนึ่งๆ ("The Readiness to Respond" to a Situation) หากได้รับสิ่งเร้าที่เหมาะสม ความพร้อมนี้เกิดจากการประเมินสิ่งที่รับรู้มาเกี่ยวกับสถานการณ์นั้นๆ มีอารมณ์ความรู้สึกแฝงอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากคำจำกัดความของ ออลพอร์ต (Allport, 1935) ที่ค่อนข้างจะเป็นที่เชื่อถือในหมู่นักวิชาการ เนื่องจากได้ใช้เวลาศึกษาเรื่องนี้อยู่นาน ได้วิเคราะห์ความหมายของคำจำกัดความที่มีอยู่เดิมจำนวนมาก ผสมผสานกับผลการศึกษาเรื่องนี้ สรุปได้ว่า

“ทักษะคิด เป็น สภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง หรือเป็นตัวกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนอง ของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง”

เค็ตซ (Katz, 1960) ให้คำจำกัดความทักษะคิดในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและขยายความให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

“ทักษะคิด เป็น สิ่งจูงใจให้บุคคลประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งในรูปแบบของความชอบหรือไม่ชอบ ทักษะคิดจะรวมความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และความรู้หรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนั้น คุณลักษณะของมันและส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น”

ด้วยเหตุนี้ การที่จะศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจทักษะคิด เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ซึ่งหมายถึงว่า ถ้าเรารู้ทักษะคิดของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง เราจะสามารถใช้ร่วมกับตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ตัวแปรจิตวิทยา-สังคม-เศรษฐกิจ หรือ ตัวแปรภูมิหลังอื่นๆ เพื่อให้ทำนายหรืออธิบายการกระทำได้ ตัวอย่างเช่น การศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การพัฒนา การยอมรับนวัตกรรมด้านต่างๆ ฯลฯ ทักษะคิดและตัวแปรที่เกี่ยวข้องจะช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ดีขึ้น

2.1.2 ประเภทของทักษะคิด

ทักษะคิด แบ่งกว้างๆ ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ทักษะคิดทั่วไป (General Attitude) ได้แก่ สภาพจิตใจอันกว้างขวาง ซึ่งเป็นแนวคิดประจำตัวของบุคคลนั้น เป็นพฤติกรรม บุคลิกภาพกว้างๆ เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งครัด ในระเบียบประเพณี เป็นต้น

2. ทักษะเฉพาะอย่าง (Specific Attitude) ได้แก่ สภาพจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุสิ่งของ บุคคลอื่น สถานการณ์ และสิ่งอื่นๆ เป็นอย่างไรไป ทักษะในวงแคบเช่นนี้มักแสดงออกใน ลักษณะที่ว่าชอบหรือไม่ชอบ ถ้าชอบหรือเห็นว่าดี ก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น ถ้าไม่ชอบหรือเห็นว่าไม่ดี ก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น

2.1.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง สิ่งแวดล้อมต่างๆจึงมีอิทธิพล ต่อทัศนคติ ซึ่งได้แก่ ศาสนา ความเชื่อในสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม สื่อมวลชน แขนงต่างๆ (ประดินันท์ อุปรมัย, 2518) ปัจจัยที่กำหนดทัศนคติของบุคคลจึงได้แก่

1. การเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การอบรมสั่งสอน อันจะเป็นการสะสมและรวบรวมประสบการณ์ เอาไว้เป็นจำนวนมาก
2. ประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลโดยตรง
3. เหตุการณ์ประทับใจใน 2 ข้อแรกนั้น จะเป็นการสะสมประสบการณ์หลายๆครั้งและ เกิดทัศนคติ แต่ทัศนคติก็สามารถเกิดขึ้นได้หากได้รับเหตุการณ์เพียงครั้งเดียว และรู้สึกประทับใจ ซึ่งอาจจะประทับใจในทางบวกหรือทางลบก็ได้
4. การรับทัศนคติจากผู้อื่นมาเป็นของตน โดยการยอมรับทัศนคติของผู้ที่เหนือกว่ารับมา ปฏิบัติต่อ
5. เกิดจากลักษณะบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล
6. เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนเป็นแหล่งให้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดทั้งความ เข้าใจและอารมณ์ ทั้งยังชักจูงไปสู่การปฏิบัติได้

2.1.4 องค์ประกอบของทัศนคติ

องค์ประกอบของทัศนคติแบ่งได้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (Zimbardo and Ebbeson, 1970)

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความนึกคิด (The Cognitive Component) เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ทั่วไป ทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือ มีความคิดว่า สิ่งใดดีก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (The Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกลักษณะของคณนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล เป็นตัวเร้าความคิดอีกทอดหนึ่ง ถ้าหากบุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดี

หรือไม่ดี ก็จะได้แสดงออกมาในขณะคิดถึงสิ่งนั้นในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกในด้านบวก เรียกว่า "Positive Affective Component" ก็จะมีความรู้สึกในด้านบวกเป็นไปในทางที่ดี ในด้านตรงข้ามบุคคลที่มีความรู้สึกในด้านลบ เรียกว่า "Negative Affective Component" ก็จะมีความรู้สึกในด้านลบเป็นไปในทางที่ไม่ดี

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

2.1.5 ลักษณะของทัศนคติ

ทัศนคติดีมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้ (ทิตยา สุวรรณชฎ, 2527)

1. ทัศนคติเป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (Predisposition to Respond) ต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ หรือจะเรียกว่า เป็นสภาวะพร้อมที่จะมีพฤติกรรมแล้ว
2. ทัศนคติมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (Persistent Over Time) คือ มีความมั่นคงถาวรพอสมควรเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่เปลี่ยนแปลง
3. ทัศนคติ เป็นตัวแปรที่นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมและความรู้สึก ตลอดจนการที่จะต้องเผชิญหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. ทัศนคติมีคุณสมบัติของแรงจูงใจในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินหรือเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีความหมายต่อไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย

2.1.6 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม (Theories of Attitude and Behavior Change) ของ ซิมบาโด และเอบบีเซน (Zimbardo and Ebbesen, 1977) กล่าวว่า

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี โดยวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารหรือมาจากบุคคลอื่น ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านความรู้ (Cognitive Component) และเป็นที่ยอมรับกันว่า ถ้าส่วนประกอบใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นก็จะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้สึก (Affective Component) เปลี่ยนแปลง แล้วส่วนประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้น มีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน หมายถึง ทศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางบวก แต่ถ้าทศนคติไปในทางลบ ก็จะเพิ่มขึ้นทางลบ
  2. การเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ก็จะเป็นไปในทางลบ และถ้าเป็นในทางลบ ก็จะเป็นไปในทางบวก
- การเปลี่ยนแปลงทศนคติไปในทางเดียวกัน ก็จะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า มั่นคงกว่า คงที่กว่า ทศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในคนละทาง

2.1.7 การวัดทศนคติ

อุทัย หิรัญโต (2522) กล่าวว่า การหยั่งวัดทศนคติของบุคคลหรือกลุ่มชนได้ มี 3 ประการ ดังนี้

1. ทิศทาง (Direction) หมายถึง ทศนคติที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ ที่แน่นอนต่อสิ่งแวดล้อม หรือเป้าหมายทางทศนคติในแต่ละอย่าง
2. องศา (Degree) การแสดงออกมากน้อย หรือพอใจ ไม่พอใจ ในระดับมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้
3. ความแน่นอน (Intensity) คือ ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงเร็ว กล่าวคือ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม

หลักการวัดทศนคติ

1. สังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำได้ยาก ผลลัพธ์ที่ได้ยังไม่อาจสรุปได้แน่นอนว่าเป็นทศนคติ
2. วิธีรายงานด้วยคำพูด โดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ ซึ่งจะมีลักษณะแบบปรนัย (Objective) เป็นที่นิยมกันมากกว่า การศึกษาเปรียบเทียบได้กับคนจำนวนมาก
3. วิธีแปลความหมาย เป็นวิธีการวัดทศนคติแบบอัตนัย เหมาะสมสำหรับใช้วัดกับบุคคลในจำนวนน้อย ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการวัด โดยผู้ถูกวัดจะแสดงความรู้สึกนึกคิดที่จะต้องตอบคำถามได้อย่างไม่ถูกจำกัด ในด้านเวลาและขอบเขตของเนื้อหา

วิธีการวัดทศนคติ

วิธีการวัดทศนคติที่นิยมใช้ มีดังนี้

เทอร์สโตน (Thurstone, 1929) ได้สร้างแบบวัดทศนคติ โดยขั้นแรกจะต้องสร้างข้อความหรือประโยค (Statement or Items) ที่เกี่ยวกับสิ่งที่เราต้องการจะวัด (สิ่งของ บุคคล สถานการณ์ ภาวะการณ์ ฯลฯ) ซึ่งข้อความเหล่านี้จะได้มาจากแหล่งข้อมูล จากการทำโครงการทดลอง หรือจากบทความ การวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง หรือจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อความเหล่านั้นจะ

แทนความรู้สึกที่มีต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือ สถานการณ์ที่เราต้องการจะวัดทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น เมื่อได้ข้อความที่มากที่สุดเท่าที่จะมากได้แล้ว กลุ่มบุคคลที่ต้องการ คือ กลุ่มบุคคลที่จะให้เป็นผู้พิจารณา หรือผู้เชี่ยวชาญในการที่จะให้ความคิดเห็นต่อข้อความที่สร้างขึ้นมา คณะผู้เชี่ยวชาญจะต้องพิจารณา “ลำดับความมากน้อย” ของความชอบหรือไม่ชอบ ความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ความพอใจหรือไม่พอใจ (ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Favourableness และ Unfavourableness) ของแต่ละข้อความ และทำการหาค่าน้ำหนักของแต่ละข้อความ แบบวัดทัศนคติของเทอร์สโตน จะสามารถบอกได้ว่าบุคคลนั้นหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีทัศนคติไปในทางที่เห็นด้วย (ยอมรับ) ไม่เห็นด้วย หรือเป็นกลาง

ลิเคอร์ต (Likert, 1976) ได้สร้างแบบวัดทัศนคติ โดยกำหนดให้ข้อความทุกข้อในแบบวัดทัศนคติ คือผลรวมของคะแนนทุกข้อในแบบวัดทัศนคติ ซึ่งลิเคอร์ตถือว่าผู้มีทัศนคติต่อสิ่งใดก็ย่อมจะมีโอกาสที่จะตอบว่า “เห็นด้วย” กับข้อที่สนับสนุนสิ่งนั้นก็จะมีมาก และโอกาสที่จะตอบ “เห็นด้วย” กับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็จะมีอยู่น้อย ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น โอกาสที่จะเห็นด้วยหรือสนับสนุนสิ่งนั้นก็จะมีอยู่น้อย และโอกาสจะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็จะมีมาก คะแนนรวมของทุกข้อจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ตอบแบบวัดทัศนคติของแต่ละคน วิธีสร้างแบบวัดทัศนคติของลิเคอร์ต ครั้งแรกจะต้องรวบรวมข้อความที่เกี่ยวข้องในสิ่งที่จะศึกษานั้นให้ได้มากที่สุด เช่นเดียวกับแบบของเทอร์สโตน และนำข้อความที่รวบรวมได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะศึกษาโดยให้เลือกตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งต่อข้อความแต่ละข้อ ผู้ตอบไม่ต้องทำใจเป็นกลางเหมือนกับการตัดสินใจข้อความของผู้ตัดสินตามแบบเทอร์สโตน แต่ตอบตามความรู้สึกของตน การเปรียบเทียบทัศนคติให้เป็นคะแนน ข้อสนับสนุนคำตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน และลดลงเรื่อยๆ จนถึงคำตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้าน ถ้าตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน และลดลงเรื่อยๆ จนตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 1 คะแนน

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 คำจำกัดความที่สำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) มีคำจำกัดความในแง่มุมมองต่าง ๆ ที่ค่อนข้างหลากหลายในที่นี้จึงสรุปมาพอสังเขป ดังนี้

ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary (1993) ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism และ Tourist ไว้ดังนี้

- Tourism =
1. การท่องเที่ยว
  2. การเดินทางเพื่อความสบายใจ
  3. การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
- Tourist =
1. นักท่องเที่ยว
  2. ผู้ที่เดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อเฝ้าหาความสุนทรามณ์หรือเพื่อความรู้อีกเกี่ยวกับวัฒนธรรม แล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น
  3. (เป็นคุณศัพท์) เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว
  4. (เป็นกริยา) ท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยวที่เป็นสากล องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourist Organization หรือ WTO, 1981) ซึ่งเป็นเครือหนึ่งของสหประชาชาติ ได้บัญญัติขึ้น หมายถึง การเดินทางใดๆ ก็ตามที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
  2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
  3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้
- ดังนั้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มิได้เฉพาะเพียงการเดินทาง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานอย่างที่คนส่วนมากเข้าใจกันเท่านั้น แต่การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา เพื่อหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อติดต่อธุรกิจ ตลอดจนเพื่อเยี่ยมเยือนญาติพี่น้อง นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น (เสรี วงไพจิตร, 2530)

ส่วนเรื่องคำจำกัดความของผู้ที่เดินทางไปยังต่างถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529)

นักท่องเที่ยว (Tourist) คือ ผู้ที่เดินทางไปเยือนสถานที่นั้น โดยวัตถุประสงค์ต่างๆที่ไม่ใช่การทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือศึกษาอยู่สถานที่นั้น ทั้งนี้ต้องพักค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน

ผู้เยี่ยมเยือน (Visitor) คือ บุคคลที่เดินทางไปยังสถานที่ซึ่งมิใช่ถิ่นพำนักถาวรของตนเองเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ การศาสนา ติดต่อธุรกิจ การประชุม หรือเพื่อประกอบภารกิจใดๆ โดยมีได้รับค่าจ้างในการดังกล่าว นั้น แบ่งเป็นผู้เยี่ยมเยือนที่ค้างคืนกับผู้เยี่ยมเยือนที่ไม่ค้างคืน

นักทัศนาจร (Excursionist) คือ ผู้เยี่ยมเยือนที่ไม่พักค้างคืน

2.2.2 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยทั่วไปแล้วทรัพยากรท่องเที่ยวอาจจะจำแนกได้เป็น 2 ประเภท (สุภาพร มากแจ้ง, 2534) คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Tourism Resource) คือ แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เช่น ภูเขา หุบเขา แม่น้ำ ลำธาร ทะเล ทะเลสาบ น้ำตก ป่า น้ำพุร้อน ฯลฯ ตลอดจนปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ เช่น ฤดูกาลอพยพของสัตว์บางชนิด หรือ แหล่งอาศัยของสัตว์ ตลอดจนแหล่งพฤษชาติต่างๆ

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Tourism Resource) คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งเป็น

2.1 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน อาคารบ้านเรือน เป็นต้น

2.2 วัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ เทศกาล นิทรรศการ พิธีกรรม เป็นต้น

2.3 วิถีชีวิต ได้แก่ การกินอยู่ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม เป็นต้น

2.4 ความเจริญก้าวหน้าและความทันสมัย ได้แก่ ศูนย์การค้า สวนสนุก ศูนย์วิทยาศาสตร์ โรงงานอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา สนามกีฬา ศูนย์สุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยว

1. ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ

2. ประเภทโบราณวัตถุและศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ในลักษณะของพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต (เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตในชนบท) ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง

2.2.3 ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้มนุษย์เดินทางท่องเที่ยว

ฮัดแมน (Hudman, 1980) ได้จำแนกปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีการเดินทางท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้ คือ

1. ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) เป็นสภาพเงื่อนไขที่กระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันบุคคลให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความเคร่งเครียดในการทำงาน ความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ในสถานที่แปลกใหม่

2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) เป็นสภาพเงื่อนไขที่ดึงดูดให้บุคคลเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมที่ดีขึ้นของประชากรและประเทศ ปัจจัยด้านแหล่งศิลปวัฒนธรรม ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณี และปัจจัยด้านกายภาพ

โรบินสัน (Robinson, 1979) กล่าวว่า ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้มนุษย์เดินทางท่องเที่ยว เพราะความเหมาะสมของปัจจัยเหล่านี้จะสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ของการท่องเที่ยว (Geographical Components of Tourism) จำแนกออกเป็น สภาพการเข้าถึงและทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ทัศนียภาพ สภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรน้ำ พืชพรรณธรรมชาติ สภาพภูมิอากาศ สภาพของชีวิตสัตว์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากมูลเหตุจูงใจเพื่อการท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ คงจะไม่มีมูลเหตุจูงใจอันใดอันหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่เด่นที่สุด แต่จะมีลักษณะผสมผสานกันไป

2.2.4 องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดโน้มน้าวให้เราเกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา เช่น หาดทรายที่สวยงาม และ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด วัง และประเพณี เป็นต้น (วินิจ วีรยางกูร, 2532) นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวยังประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) และการเข้าถึงได้ (Accessibility) อีกด้วย

ในการท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งถือเป็น "หัวใจของการท่องเที่ยว" ดังนั้น ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งแล้ว จะไม่สามารถเกิดการท่องเที่ยวได้

2.2.5 ภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยว

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยว

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ อาจแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยทางวัฒนธรรม (วรรณ วรชวานิช, 2539)

ปัจจัยทางธรรมชาติหรือปัจจัยทางกายภาพ (Physical Factors) จะหมายถึง องค์ประกอบที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้นมา และมีอิทธิพลต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก ทั้งในแง่ของวัตถุดิบและตัวสนับสนุนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว แบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

ปัจจัยทางวัฒนธรรม (Cultural Factors) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มนุษย์สร้างขึ้น จะแตกต่างกันออกไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิเช่น การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี มรดกทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2.2.6 ปัญหาการท่องเที่ยว

ปัญหาภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยว

ปัญหาทางภูมิศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว แบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ปัญหาจากสภาพภูมิศาสตร์ และปัญหาจากผลกระทบ หรือการกระทำจากภายนอก (วรรณ วรชวานิช, 2539)

ปัญหาจากสภาพภูมิศาสตร์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น หรือมีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจจะแก้ไขได้ ได้แก่ ที่ตั้ง ขนาดและรูปร่าง ภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ

ส่วนปัญหาจากผลกระทบภายนอก ได้แก่ ปัญหาจากการทำลายสภาพภูมิศาสตร์ ปัญหาการเข้าถึงสถานที่ และปัญหาการอนุรักษ์และดัดแปลงสภาพภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ปัญหาทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อการท่องเที่ยวนั้นสามารถจะแก้ไขได้ โดยทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือและเล็งเห็นความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จัดการในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิศาสตร์ โดยคงสภาพธรรมชาติให้มากที่สุด จะต้องมีการวางแผนสร้างเส้นทางคมนาคม การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ที่ดี การจัดการที่เหมาะสม โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสีย และคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

2.2.7 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

เป็นการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น มีการจ้างงานและการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวของการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่

เกี่ยวเนื่องกัน เช่น การขนส่ง สถานบันเทิง โรงแรม ภัตตาคาร การผลิตสินค้าที่ระลึก ฯลฯ เมื่อเกิดการลงทุนในธุรกิจดังกล่าวทำให้เกิดการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อมและเกิดการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ทัศนียภาพ และสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพหรือชีวภูมิศาสตร์ (Bio-Geographical Environment) เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ และพืชพันธุ์ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณวัตถุสถาน ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลภาวะ ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ ปัญหาอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เป็นต้น

ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

ได้แก่ ปัญหาความไม่เสมอภาคในการมุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาเพศพาณิชย์ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณี ปัญหาการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536)

2.2.8 ปัจจัยเบื้องต้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องมีปัจจัยเบื้องต้น 3 ประการ (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2530) คือ

1. แรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ อาจจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างผสมผสานกัน เช่น ความจำเป็นของปัญหา ความสนใจส่วนบุคคลหรือรัฐบาล
2. ความพร้อมในการพัฒนา ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกลยุทธ์ในการพัฒนา
3. ความต้องการของคนในท้องถิ่น การพัฒนาบางอย่างอาจไม่เหมาะสมและได้รับการยอมรับ หากขัดกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น อาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง

ตามมา เช่น ความขัดแย้งหรือสอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ ค่านิยมของคนในท้องถิ่น กลุ่มอิทธิพล และความเสียหายต่อลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ จิตภาพ

2.2.9 การวางแผนการท่องเที่ยว

ในการจัดทำแผนการท่องเที่ยว จำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่สำคัญ 5 ประการในการวิเคราะห์เพื่อการเตรียมการจัดทำแผน (นิคม จารุมณี, 2536 อ้างถึงใน กรุณา เดชาติวงศ์, 2538) เริ่มจากการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น การวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และการเตรียมการเพื่อวิเคราะห์ตลาดนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2.2.10 แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

สมรรถนะในการรองรับการพัฒนา (Carrying Capacity) หมายถึง การใช้ทรัพยากรในระดับความเข้มข้นสูงสุดที่ระดับการจัดการแบบหนึ่ง ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถทรงตัวอยู่ได้โดยปราศจากการเสื่อมค่า หรือเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของทรัพยากรนั้นๆ (Goodall, 1987 อ้างถึงใน ปิยนุช คงวิทยากุล, 2540)

WHO, UNEP (1984) กล่าวว่า นักวางแผนการพัฒนาได้ให้คำจำกัดความว่า “ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เป็นจำนวนของผู้คนที่สามารถอยู่ได้ในเวลาที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายน้อยที่สุด และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้เพียงพอสำหรับความต้องการที่เกิดขึ้น และต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐาน และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนท้องถิ่น”

UNEP ยังกล่าวต่ออีกว่า ถ้าหากไม่มีการควบคุมขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้ว จะเกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ ซึ่งผลทางลบที่ต้องพิจารณามี 2 ประเด็น คือ ผลกระทบต่อสภาวะ (Image) ของการท่องเที่ยว และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.2.11 แนวคิดเกี่ยวกับท้องถิ่นและการวางแผนการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนนั้นมีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์กับปัจจัยหลายประการ เช่น ผลตอบแทนจากทัศนคติ มุมมองการยอมรับของคนในท้องถิ่นต่อสภาพแวดล้อม (Dasmann, 1973) ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวย่อมมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าข้าราชการ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หรือประชาชนในแหล่งท่องเที่ยววันั้น ตลอดจนทรัพยากรพื้นฐาน

ในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชากรในท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของกระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม (Travis, 1980)

Perdue และคณะ (1990) ได้ศึกษาเรื่องการสนับสนุนของคนในพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า การสนับสนุนหรือคัดค้านของคนในท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบทางด้านบวกและทางด้านลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ

การยอมรับผลกระทบของการท่องเที่ยวที่แตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของคนแต่ละกลุ่มในท้องถิ่น ลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้คือ ลักษณะพื้นฐานทางด้านประชากรและสังคม รวมถึงระยะห่างของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ซึ่งมีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ตัวชี้วัดข้างต้น คือ การจ้างงานเปรียบเทียบการลงทุนระหว่างคนในท้องถิ่นภาครัฐ และกลุ่มคนภายนอก

2.2.12 การท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นโครงการที่พัฒนามาจากพื้นฐานการศึกษา ด้งานพัฒนาเพื่อสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจต่อปัญหาสังคมจนพัฒนามาสู่การท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่อยู่บนฐานความเข้มแข็งของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา สนับสนุนสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร และยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตในชุมชนนั้น ๆ

2.2.13 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) หรือ Green Tourism หมายถึง การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ โดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่คู่สังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฉะนั้น แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงไม่ใช่เพียงการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มุ่งเสนอขายสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว หากยังมุ่งประสานผลประโยชน์ทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณี เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourist Development) กล่าวคือ สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน เป็นการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่สังคม มนุษย์ตราบนานเท่านาน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ

1. มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย (Less Impact)
2. ได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว (Education)
3. เกิดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation)
4. ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเกิดแก่คนท้องถิ่นนั้น ๆ (Local Benefit)

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสำคัญทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยมุ่งควบคุมคุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการให้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยสร้างจิตสำนึกในด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับคนของท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวอีกด้วย นับว่าเป็นทางออกที่ดีที่จะก่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง กระแสการพัฒนาและกระแสการอนุรักษ์ทางการท่องเที่ยว จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกัน สนับสนุนส่งเสริมให้มากขึ้น แต่การจะบรรลุสู่จุดหมายดังกล่าวจะต้องมีกลยุทธ์และการวางแผน การจัดการตลอดระบบ การควบคุมที่มีประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องอาศัยความร่วมมือจากคนของท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการ ตลอดจนนักท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ เป็นการประสานประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้อยู่ในสภาพ ที่สมบูรณ์มากที่สุด

2.2.14 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourist Development) เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ ช่วยรักษาปกป้องและสงวนรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง รวมความหมายถึงการจัดการทรัพยากร เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับการรักษาเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรม ทิวทัศน์ ประวัติศาสตร์ และขบวนการทางระบบนิเวศวิทยาได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคอย่างจริงจัง
2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation) ในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development) ควรพิจารณาถึงขอบเขตที่เหมาะสมกับการพัฒนา ให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity)
4. การใช้วัสดุและผลผลิตของท้องถิ่น (Local Product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและใช้ผลผลิตของคนในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ
5. การกระจายรายได้ (Income Distribution) ควรพัฒนารูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
6. การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่น มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

สรุปแล้วจะเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีแนวโน้มที่จะเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทางการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ โบราณวัตถุสถาน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ส่วนอุปสรรคสำคัญในการนำเอาแนวคิดมาลงมือปฏิบัติขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาและกระแสนรุกราน ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ คนในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนักท่องเที่ยวเอง ในการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และมีคุณค่าสูงอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งสำหรับปัจจุบันและอนาคต

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตรา ชัยศรี (2537) ทำการศึกษาเรื่อง ทศนคติของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปผลการวิจัยได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความไม่แน่ใจว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จะทำให้ประชาชนได้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ถึงแม้จะมีการสร้างงาน สร้างอาชีพ แต่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวน้อยมาก ผลทางด้านสังคม ประชาชนเห็นว่ามีความโน้มของปัญหาการเพิ่มขึ้นของหญิงบริการ สถานเริงรมย์ และปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย น่าจะเป็นผลโดยตรงส่วนหนึ่งจากการพัฒนาการท่องเที่ยว สำหรับผลทางด้านวัฒนธรรมนั้น ประชาชนไม่แน่ใจว่าการฟื้นฟู

และอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี เป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนยังเป็นไปตามประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยประชาชนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญในกิจกรรมดังกล่าวอยู่

Butler (1974) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของคนในท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยว โดยจำแนกทัศนคติของคนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีทัศนคติดีกับกลุ่มที่มีทัศนคติไม่ดี พบว่ากลุ่มที่มีทัศนคติดีต่อการท่องเที่ยว จะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว มีประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ส่วนกลุ่มที่มีทัศนคติไม่ดีต่อการท่องเที่ยว คนกลุ่มนี้มักเป็นพวกที่เสียผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามาในท้องถิ่น ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือได้รับฟังข่าวคราวในด้านไม่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยของ Butler ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวของประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

กรุณา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (2538) ได้ศึกษาปัจจัยต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโพธิ์สูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ความทันสมัยของบุคคล และความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่าง

ปองจิต แจ่มจรัส (2528) ได้ศึกษาค่านิยมของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณสถานที่ตากอากาศชะอำ พบว่า นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นมีค่านิยมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูง ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ จำนวนครั้งที่มาชะอำ และที่อยู่ปัจจุบัน ปัจจัยทั้งหมดมิได้มีผลต่อการผันแปรของค่านิยมในการอนุรักษ์

สุรีพร ภัทราพรนันท์ (2541) ได้ศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปานกลาง มีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงบวก ส่วนผลการทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน พบว่า ทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติของจังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างกันตาม สถานภาพการสมรส การศึกษา และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เรื่องฤทธิ์ กิตติวิทยาพงศ์ (2540) ศึกษาเรื่อง ความรู้และความตระหนักของประชาชน ในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลหัวหิน ผลการวิจัย พบว่า ประชากร เป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมหรือเทียบเท่า และมีพฤติกรรมมารับข่าวสารทางวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนความรู้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลหัวหินอยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การประกอบอาชีพ และพฤติกรรมมารับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บุญลือ คารเสนีย์ (2532) ได้ศึกษาความรู้ ความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง โดยผู้ประกอบอาชีพหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะมีความรู้มากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพหลักที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และประชาชนที่มีการศึกษาสูงมีความตระหนักมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ และประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีพฤติกรรมมารับข่าวสารในระดับปานกลาง

กองส่งเสริมการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่และชลบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น แต่ก็มีบางส่วนเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและปัญหา โสเภณีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะมีการรักษา ความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของที่อยู่อาศัยมากกว่าประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวน้อย

กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2526) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ด้านการท่องเที่ยวโดยตรง ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อประชาชนภูเกิด ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อประชาชนชาวภูเกิดทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี ในด้านดีนั้น ชาวภูเกิดยอมรับว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพแก่ประชาชนท้องถิ่น และนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ส่วนในด้านไม่ดีนั้น คือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าครองชีพ และอาชญากรรม สำหรับบทบาทในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของ ชาตินั้น ชาวภูเกิดผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเห็นว่า นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างประเทศได้นำ วัฒนธรรมที่ขัดกับสังคมไทยมาประพุดิปฏิบัติ ทั้งในด้านการแต่งกายและความประพฤติต่อกัน ระหว่างชายหญิงในที่สาธารณะ อันเป็นช่องทางให้เยาวชนเลียนแบบ ส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวยังช่วยให้ชาวภูเก็ตได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้วย

มหาวิทยาลัยยูดานยานา (Udanyana State University, 1975) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาของหมู่บ้านในบาหลี ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา การศาสนา สาธารณสุข ศิลปะและวัฒนธรรม กล่าวคือหมู่บ้านได้รับการพัฒนา มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การพัฒนาอาชีพสาขาต่าง ๆ ทั้งการทำฟาร์มไก่ไข่ การประมงและอาชีพหัตถกรรม มีการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม ส่วนผลกระทบด้านลบคือ การด้อยการศึกษาของเยาวชน และการแพร่ระบาดของโรคที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ เป็นต้น

การศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวระหว่างประเทศและผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจ สังคม” (The Effects of Tourism on Socio – Cultural Values) ของ UNESCO (1978) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงผลทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะมีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม วิธีการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมและประมวลความคิดเป็นจากบทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อื่น ๆ จำนวน 69 รายการ ผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น สามารถเข้าแทนที่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมบางส่วน ในบางท้องที่ การท่องเที่ยวไม่ได้เพิ่มการจ้างงานกับคนในท้องที่จริง เพราะผู้ที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวไม่ได้จ้างแรงงานในท้องถิ่น แต่กลับไปจ้างแรงงานที่อยู่ในเมืองที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2531) ได้ทำการศึกษาเบื้องต้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม ราชบุรี สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์ คือการรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐาน ในด้านต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ เพื่อเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปทางด้านกายภาพ การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม
2. ตลาดและทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. ความพร้อมของเมืองและโครงสร้างพื้นฐานของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
4. กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการประเมินค่าลำดับความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในเขตพื้นที่โครงการ 53 แห่ง โดยพิจารณาจากคุณสมบัติสำคัญ 5 ประการ คือ ความสวยงาม ลักษณะพิเศษและความสำคัญ ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และความนิยมของ

นักท่องเที่ยว สามารถจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความสำคัญสูงสุด ในส่วนของจังหวัดสมุทรสงครามได้แก่ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์รัชกาลที่ 2 วัดเพชรสมุทรวรวิหาร และเตาน้ำตาลมะพร้าว กลุ่มที่มีความสำคัญปานกลาง ได้แก่ ดอนหอยหลอด วัดอัมพวันเจติยาราม วัดบางกะพ้อม กลุ่มที่มีความสำคัญน้อย ได้แก่ วัดภุมรินทร์กุฎีทอง ตลาดน้ำบางน้อย และตลาดน้ำคลองท่าคา

จากการประเมินความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ความประทับใจ (Impression) ของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีลักษณะหลากหลายผสมผสานระหว่าง ธรรมชาติ โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรม ในแง่กลยุทธ์ของการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับความสำคัญสูง ควรจะได้รับการพิจารณาปรับปรุงพัฒนาเป็นอันดับแรก เพื่อจะได้เป็นสื่อของการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่ในระดับความสำคัญปานกลางและระดับความสำคัญต่ำ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กลุ่มเป้าหมายในระยะสั้น ควรเป็นนักท่องเที่ยวในท้องที่จังหวัดสมุทรสงคราม นอกจากนี้ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมมนุษย์ เช่น เตาน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งในปัจจุบันสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่จังหวัดมาก และดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ในระดับหนึ่ง จึงสมควรใช้เป็นแหล่งกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในบริเวณต่อเนื่องต่อไป

บริษัท บริการข้อมูลผู้จัดการ จำกัด และสถาบันนโยบายศึกษา (2537) ได้ดำเนินการโครงการศึกษาแผนลงทุนจังหวัดสมุทรสงคราม ตามมติคณะกรรมการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดผลตามนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ความว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวและบริการ ทางจังหวัดควรส่งเสริมสนับสนุน โดยเน้นการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อดึงดูดให้มีผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดสมุทรสงครามมากขึ้น นอกจากนี้ จังหวัดสมุทรสงครามจำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาธุรกิจโรงแรมให้ได้มาตรฐานสากล สามารถดึงดูดให้หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นอื่นๆ มาใช้เป็นสถานที่จัดประชุม สัมมนา พัฒนาภัตตาคาร ให้สามารถดึงดูดให้ผู้ใช้จังหวัดสมุทรสงครามเป็นทางผ่านได้แวะรับประทานอาหาร และจัดบริการเรือนำเที่ยวที่ทันสมัย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติบริเวณ 2 ฝั่งน้ำแม่กลอง ดังนั้น จังหวัดสมุทรสงครามจึงน่าที่จะได้มีการส่งเสริมกิจกรรมการลงทุนที่จะสามารถดึงดูดให้มีผู้มาเยี่ยมเยือนมากขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอโครงการลงทุนที่จะดึงดูดให้มีผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดสมุทรสงคราม เช่น การลงทุนเกี่ยวกับเรือท่องเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร และการลงทุนอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว

สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2539) ได้จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ บริเวณดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม” ในส่วนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า บริเวณพื้นที่ดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยุ้จักของประชาชนคนไทยเป็นอย่างมาก แต่จากสภาพปัจจุบัน การพัฒนาพื้นที่ยังเป็นไปอย่างไม่มึระเบียบแบบแผนที่ดี มีการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อการรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการทำลายสภาพด้านภูมิสถาปัตยกรรม ที่เป็นธรรมชาติของพื้นที่ มีการสร้างสิ่งก่อสร้างที่ไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ และสร้างในพื้นที่ที่ควรจะมีการสงวน เช่น สร้างอาคารร้านค้าในบริเวณป่าชายเลนติดชายฝั่งทะเล มีการทิ้งขยะและของเสียจากร้านค้าและร้านอาหารลงสู่ทะเล

ดังนั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีระบบ และไม่ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จึงได้กำหนดแนวทางต่างๆ ดังนี้

1. กำหนดพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว
2. ควบคุมการใช้พื้นที่การท่องเที่ยวโดยเน้นการอนุรักษ์
3. จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว
4. จัดการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)
5. ควบคุมการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ
6. ควบคุมและป้องกันด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
7. จัดสร้างศูนย์การศึกษาและประชาสัมพันธ์ระบบนิเวศวิทยา

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เนื่องจากการศึกษาแนวความคิดต่างๆ ทำให้ได้ความชัดเจนในคำจำกัดความ หลักการและเหตุผล รวมถึงวิธีการในการศึกษา ดังนั้น จึงเอื้อประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างมาก